

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Ректор ДЗВО «Університет
менеджменту освіти»

Микола КИРИЧЕНКО

« 20 » 2026 р.

ВИСНОВОК

**Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти»
про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів
дисертації Людмили Миколаївни БОБОВОЇ на тему:
«Управління адаптацією іноземних громадян та осіб без громадянства до
навчання в закладах вищої освіти України», поданої на здобуття ступеня
доктора філософії з галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка»
за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки**

Витяг

*з протоколу № 10 засідання кафедри педагогіки, адміністрування, спеціальної
освіти та соціальної роботи від «20» березня 2026 року*

Присутні: Головуюча на засіданні – *Кравченко Ганна Юріївна*, доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри педагогіки, адміністрування, спеціальної освіти та соціальної роботи. Секретар – *Волотовська Тетяна Павлівна*, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, адміністрування, спеціальної освіти та соціальної роботи, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освіти дорослих та цифрових технологій *Сорочан Тамара Михайлівна*; доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, адміністрування, спеціальної освіти та соціальної роботи *Приходькіна Наталія Олексіївна*; доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, адміністрування, спеціальної освіти та соціальної роботи *Сіданіч Ірина Леонідівна*; доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, адміністрування, спеціальної освіти та соціальної роботи *Тимошко Ганна Миколаївна*; кандидат педагогічних наук, професор кафедри педагогіки, адміністрування, спеціальної освіти та соціальної роботи *Махinya Тетяна Анатоліївна*; кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки, адміністрування, спеціальної та соціальної роботи *Рожнова Тетяна Євгенівна*; завідувач відділення аспірантури та докторантури, кандидат педагогічних наук, доцент *Ануфрієва Оксана Леонідівна*.

Серед присутніх – 5 докторів педагогічних наук, 4 - кандидати педагогічних наук.

Порядок денний:

1. Надання висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення дисертації на тему «Управління адаптацією іноземних громадян та

громадянства до навчання в закладах вищої освіти України», здобувачки Бобової Людмили Миколаївни кафедри педагогіки, адміністрування, спеціальної освіти та соціальної роботи ДЗВО «Університет менеджменту освіти», поданого на здобуття ступеня доктора філософії з галузі 01 «Освіта/Педагогіка» за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки.

2. Подання пропозицій Вченій раді університету щодо кандидатур до складу разової спеціалізованої Вченої ради Бобової Людмили Миколаївни, з метою захисту дисертації на тему *«Управління адаптації іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання в закладах вищої освіти України»* на здобуття ступеня доктора філософії з галузі 01 «Освіта/Педагогіка» зі спеціальності 011 – Освітні, педагогічні науки.

ГОЛОВУЮЧИЙ: Шановні присутні, прошу голосувати щодо затвердження порядку денного засідання.

За – 8, проти – немає, утримався – немає.

Переходимо до розгляду першого питання порядку денного.

1. Надання висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення дисертації на тему «Управління адаптацією іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання в закладах вищої освіти України», здобувачки Бобової Людмили Миколаївни кафедри педагогіки, адміністрування, спеціальної освіти та соціальної роботи ДЗВО «Університет менеджменту освіти», поданого на здобуття ступеня доктора філософії з галузі 01 «Освіта/Педагогіка» за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки.

Науковий керівник - Тетяна Анатоліївна МАХИНЯ, кандидат педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, адміністрування, спеціальної освіти та соціальної роботи.

Тему дисертації дослідження затверджено Вченою радою ДЗВО «Університет менеджменту освіти» (протокол № 7 від 19.12.2019 р.) та на засіданні Міжвідомчої ради з координацією наукових досліджень з галузі освіти, педагогіки та психології (протокол № 4 від 28.09.2021 р.).

БОБОВА Людмила Миколаївна, народилася 4 жовтня 1967 року в селищі Варва Варвинського району Чернігівської області. Після закінчення школи працювала кореспондентом Варвинської районної газети. Через рік вступила до Київського державного університету Т. Г. Шевченка на факультет журналістики за спеціальністю журналіст.

Отримала повну вищу освіту у 1991 році. Працювала в Федерації профспілок України на посаді консультанта відділу організаційної роботи по зв'язкам з Верховною Радою. З 2004 року і по теперішній час працює в Київському фаховому коледжі архітектури, будівництва та управління на посаді завідувачки відділення з підготовки здобувачів освіти з числа іноземних громадян та осіб без громадянства, громадян України та міжнародних зв'язків.

За багаторічну сумлінну працю, високий професіоналізм і вагомий особистий внесок у підготовку кваліфікованих фахівців неодноразово нагороджувалися грамотами та подяками. В 2019 році вступила в аспірантуру

Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти», наказ про зарахування 01-01/424 від 19.09.2019 року.

Дисертаційне дослідження виконане згідно з тематикою науково-дослідної роботи кафедри Центрального інституту післядипломної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» «Трансформація професійного розвитку педагогічних і науково-педагогічних працівників в умовах відкритого університету післядипломної освіти» (державний реєстраційний номер № 0226U001246).

Тему дослідження затверджено Вченою радою ДЗВО «Університет менеджменту освіти» (протокол № 7 від 19.12.2019 р.) та на засіданні Міжвідомчої ради з координацією наукових досліджень з галузі освіти, педагогіки та психології (протокол № 4 від 28.09.2021 р.). Основні результати, дисертаційного дослідження представлено у 4 - публікаціях надрукованих в наукових фахових виданнях України.

Виступили:

Здобувачка Л. М. Бобова представила презентацію за основними положеннями дисертації *«Управління адаптацією іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання в закладах вищої освіти України»*, поданої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки.

БОБОВА Л.М.: Вельмишановна головуєча фахового семінару! Шановні присутні! Дозвольте представити основні положення і висновки дисертаційної роботи на тему *«Управління адаптацією іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання у закладах вищої освіти України»*.

Актуальність теми дослідження зумовлена певними трансформаційними процесами, що відбуваються в системі вищої освіти України. Зазначені процеси активізувалися під впливом як глобалізації, євроінтеграції так й інноваційного розвитку світового освітнього простору взагалі. Відчутний вплив на трансформацію освітнього процесу справила пандемія COVID-19, яка зумовила масштабне впровадження дистанційних і змішаних форм навчання. Ще більш потужним чинником трансформацій стали повномасштабне вторгнення та воєнний стан, що суттєво ускладнили функціонування системи вищої освіти та вимагали її швидкої адаптації до нових соціальних умов.

Крім того, доцільно наголосити, що повномасштабне вторгнення та воєнний стан стали визначальними чинниками глибоких змін у національній освітній системі, що охопили всі рівні, у тому числі вищу освіту, яка змушена адаптуватися до нових соціальних умов і викликів. У зв'язку із вищезазначеним, підкреслимо, що відбулися зміни і в системі підготовки в закладах вищої освіти в Україні іноземних громадян та осіб без громадянства. Зокрема, в умовах воєнного стану відбулися певні ускладнення, що вимагає від закладів вищої освіти додаткових організаційних і методичних рішень. Значна частина освітніх програм була адаптована до дистанційного формату із застосуванням цифрових платформ, що дозволило забезпечити безперервність освітнього процесу. Одночасно здійснено переміщення частини підготовчих відділень до більш безпечних регіонів України, що дало змогу зберегти контингент іноземних студентів. У той же час особливої актуальності набули програми психологічної

підтримки та соціокультурної інтеграції іноземних студентів, що продовжують навчання в Україні в умовах воєнних викликів. Також, у цих умовах посилилася роль міжнародного співробітництва, адже українські університети активно інтегрують іноземних студентів у спільні програми з європейськими партнерами, забезпечуючи можливість продовження підготовки навіть за межами України.

Для України залучення іноземних громадян до навчання традиційно є пріоритетним напрямом розвитку системи вищої освіти. Це пов'язано із процесами забезпечення конкурентоспроможності України. Підкреслимо, що упродовж останнього десятиріччя було забезпечена стабільна позитивна динаміка зростання їхньої чисельності та дозволило у «Стратегії розвитку вищої освіти України на 2022–2032 роки» визначити цільовий показник у 120 000 іноземних студентів. Водночас повномасштабна війна спричинила зниження цього контингенту, і станом на 1 листопада 2024 року в закладах вищої освіти України навчається 27 226 іноземних студентів, що створює ризики для стабільності функціонування окремих освітніх програм. Паралельно глобальні освітні тенденції демонструють стрімке зростання міжнародної академічної мобільності: за даними UNESCO, у 2023 році у світі навчалось 264 млн студентів (на 25 млн більше, ніж у 2020 році), а кількість міжнародно мобільних студентів зросла з 2,1 млн у 2000 році до близько 6,9 млн у 2022 році (ICEF). За таких умов посилюється значення залучення в Україну до навчання іноземних громадян та осіб без громадянства. Разом із цим, актуалізується і питання ефективної адаптації іноземних студентів в Україні як важливого чинника підтримки конкурентоспроможності національної системи вищої освіти та підвищення міжнародного авторитету держави.

У цих обставинах особливої актуальності набуває вдосконалення управлінських, організаційних і соціокультурних механізмів адаптації іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання у закладах вищої освіти України.

Разом із тим, аналіз сучасного стану проблеми засвідчує наявність низки суперечностей, що зумовлюють потребу у науковому пошуку оптимальних управлінських рішень та удосконаленні системи управління адаптаційними процесами у закладах вищої освіти України.

Актуальність зазначеної проблеми підсилюється необхідністю розв'язання виявлених суперечностей, які представлені на слайді. Дозвольте їх не зачитувати.

По-перше, спостерігається суперечність між необхідністю забезпечення якості підготовки іноземних здобувачів освіти та відсутністю цілісної системи управління їх адаптацією до навчання в закладах вищої освіти України. Незважаючи на підвищення вимог до освітніх програм і розширення можливостей євроінтеграційних процесів, управлінські механізми управління адаптацією залишаються переважно фрагментарними, несистемними й не забезпечують комплексного підходу до організації, відстеження та оцінювання процесів адаптації іноземних громадян і осіб без громадянства.

По-друге, існує і така суперечність як: між прагненням закладів вищої освіти до створення адаптивного освітнього середовища в умовах інтернаціоналізації та інтенсифікацією євроінтеграційних процесів та недостатньою продуктивністю управлінських дій, спрямованих на забезпечення умов міжкультурної взаємодії. Необхідність запровадження принципів відкритості, толерантності та адаптивності не завжди підкріплюється продуктивними управлінськими

механізмами, здатними забезпечити гармонізацію міжкультурних взаємин і здатними забезпечити формування сприятливого соціокультурного середовища в академічному просторі.

По-третє, спостерігається суперечність між необхідністю збереження науково-педагогічних працівників у закладах вищої освіти України та відсутністю ефективних управлінських механізмів підтримки їх професійної адаптації до роботи з іноземними здобувачами освіти. Підвищення вимог до якості надання освітніх послуг та інтернаціоналізація освітнього середовища потребують нових підходів до розвитку як професійної компетентності науково-педагогічних працівників так і міжкультурної толерантності й здатності ефективно взаємодіяти в багатонаціональному академічному середовищі.

Отже, наявність зазначених суперечностей актуалізує необхідність комплексного наукового дослідження проблеми управління адаптацією іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання у закладах вищої освіти України, визначення її теоретичних і практичних аспектів реалізації. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано згідно з тематикою науково-дослідної роботи кафедри менеджменту освіти та права Центрального інституту післядипломної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України «Трансформація професійного розвитку педагогічних і науково-педагогічних працівників в умовах відкритого університету післядипломної освіти», реєстраційний номер УкрІНТЕІ № 0226U001246, дата реєстрації 30.10.2020 р.

Дозвольте не зачитувати мету дослідження, об'єкт та предмет дослідження. Вони також представлені на слайді.

Відповідно до поставленої мети сформульовано п'ять завдань дослідження, які наведено на слайді. Дозвольте перейти безпосередньо до викладу змісту і основних результатів дослідження.

1. На виконання першого завдання здійснено теоретичний аналіз та описано стан управління адаптацією іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання у закладах вищої освіти України шляхом дослідження особливостей української та зарубіжної системи підготовки іноземних фахівців. Під час дисертаційного дослідження було виокремлено провідні характеристики процесу управління адаптацією іноземних студентів та визначено його структурні складові. Уточнено методологічні засади дослідження, зокрема системний підхід. Розкрито теоретичні аспекти адаптації, її співвідношення із соціокультурною адаптацією, а також критерії та індикатори результативності цього процесу. Встановлено, що адаптація є багатокомпонентним, динамічним і системно організованим процесом взаємодії суб'єкта й об'єкта управління, спрямованим на забезпечення входження іноземних студентів у мовне, соціокультурне, психологічне й академічне середовище закладу вищої освіти.

Встановлено, що система підготовки іноземних громадян в закладах вищої освіти України функціонує та розвивається в складних умовах: під впливом як зовнішніх так і внутрішніх викликів. Незважаючи на наявність усталених традицій та розвиненої мережі підготовчих факультетів в системі вищої освіти, система підготовки іноземних громадян зазнає суттєвих змін унаслідок воєнних дій, що позначається на безпекових умовах навчання, конкурентоспроможності освітніх послуг та чисельності іноземних студентів. Водночас виявлено низку

проблем, зокрема недостатній рівень інституційної підтримки, фрагментарність адаптаційних механізмів і відсутність цілісної моделі управління адаптацією. Отримані результати свідчать, що система підготовки іноземних фахівців в Україні перебуває на етапі трансформації та потребує певного оновлення.

Проведений порівняльний аналіз досвіду Великої Британії, США, Франції та Польщі дозволив визначити перспективні напрями розвитку системи управління адаптацією іноземних студентів в Україні, серед яких є посилення мовної й академічної підготовки, індивідуалізація адаптаційних траєкторій, розвиток систем академічної та психологічної підтримки, наставництво, а також шляхи формування та розвитку освітнього середовища. Аналіз зарубіжних практик засвідчив наявність ефективних моделей, окремі елементи яких доцільно інтегрувати у вітчизняний освітній простір.

2. На виконання другого завдання було уточнено сутність базових понять і визначено критерії та показники результативної адаптації іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання у закладах вищої освіти України.

Зокрема, уточнено зміст таких базових понять як: «адаптація», «соціокультурна інтеграція», «адаптація іноземних громадян та осіб без громадянства», «управління адаптацією іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання у закладах вищої освіти України», «адаптивне освітнє середовище», «адаптаційний потенціал», «системний підхід в управлінні адаптацією іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання в закладах вищої освіти України», «інтеграція в суспільство іноземних громадян та осіб без громадянства».

Також, на основі аналізу наукових джерел визначено критерії та показники результативної адаптації іноземних громадян, серед яких: рівень мовної компетентності, успішність академічної включеності, сформованість міжкультурної компетентності, психологічна стабільність, навички соціальної інтеграції, ступінь задоволеності умовами навчання й проживання, рівень мотивації до навчання та активність користування службами підтримки. Встановлено, що результативність адаптації формується під впливом комплексу психологічних, соціокультурних, освітньо-організаційних і соціально-побутових чинників та значною мірою пов'язана із соціально-демографічними показниками освітньої готовності іноземних абітурієнтів. Уточнення концептуальних засад і визначення критеріїв результативної адаптації створили наукове підґрунтя для розроблення моделі управління адаптацією іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання у закладах вищої освіти України у закладах вищої освіти України.

На виконання третього завдання розроблено модель системи управління адаптацією іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання у закладах вищої освіти України та описати методику її використання.

Авторська модель управління адаптацією є цілісною організаційно-управлінською системою, що забезпечує проектування, реалізацію та коригування управлінських рішень на основі аналізу стану адаптації, оцінювання результатів і застосування механізмів зворотного зв'язку. Доведено, що модель відображає взаємозв'язок між цілями, умовами, інструментами та результатами управління адаптаційними процесами в умовах інтернаціоналізації освіти. Розроблена модель управління адаптацією іноземних громадян та осіб без

громадянства до навчання у закладах вищої освіти України має комплексний характер і структурно поєднує п'ять взаємопов'язаних блоків: цільовий, нормативно-теоретичний, змістовно-функціональний, технологічний та продуктивно-рефлексивний. Така структура забезпечує логічну послідовність управлінських рішень, їх теоретико-нормативне обґрунтування, змістове наповнення, технологічну реалізацію та результативно-рефлексивне оцінювання.

Методологічну основу моделі становлять принципи кваліметричного підходу, у межах якого здійснюється факторно-критеріальне моделювання процесів адаптації, науково обґрунтоване оцінювання їх результативності та управління адаптаційними процесами. Реалізація моделі сприяє узгодженню цілей, управлінських дій і результатів, формуванню адаптивного освітнього середовища та підвищенню ефективності інтеграції іноземних здобувачів освіти в академічний і соціокультурний простір закладу вищої освіти. У наступному підрозділі детально розглянуто методику використання запропонованої моделі.

Під час виконання третього завдання та задля запровадження розробленої моделі управління адаптацією іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання у закладах вищої освіти України розроблено та обґрунтовано доцільність методики її використання, яка визначає умови та послідовність практичної реалізації моделі в освітньому середовищі закладу вищої освіти і враховує складний, динамічний та багатофакторний характер адаптаційних процесів іноземних здобувачів освіти. Методика забезпечує поєднання аналітичних, діагностичних, моніторингових і рефлексивних дій у єдину систему управління, передбачає використання комплексу інструментів (кваліметричного оцінювання, моделювання та проектування освітніх процесів, менеджменту освітніх проєктів, ухвалення управлінських рішень) і має варіативність залежно від специфіки закладу вищої освіти, контингенту іноземних здобувачів освіти та динаміки адаптаційних процесів.

Доведено, що результативність застосування методики залежить від інституційної готовності закладу освіти, готовності суб'єктів освітнього процесу, наявності моніторингового супроводу та сформованим адаптивним освітнім середовищем. Сукупність зазначених умов забезпечує практичну придатність методики у процесі управління адаптацією іноземних здобувачів освіти.

4. На виконання четвертого завдання здійснено експертне оцінювання авторської моделі шляхом створення та використання відповідної кваліметричної (факторно-критеріальної) субмоделі. У межах методичного забезпечення описано процедуру факторно-критеріального моделювання та розроблено кваліметричну (факторно-критеріальну) субмодель відстеження стану адаптації іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання у закладах вищої освіти України та оцінювання якості надання освітніх послуг закладом вищої освіти.

Крім того, розкрито сутність експертного оцінювання як науково обґрунтованої процедури отримання, узагальнення та інтерпретації суджень компетентних експертів для визначення дієвості управлінських рішень у сфері адаптації іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання у закладах вищої освіти України. Обґрунтовано доцільність використання експертних оцінок на основі визначених критеріїв і показників, що забезпечує структурований аналіз компонентів моделі. Виокремлено основні методи

експертного оцінювання: індивідуальні та групові методи, методи експертного прогнозування, кваліметричні, системно-діагностичні та креативно-генеративні методи. Детально описано застосування методу Дельфі.

У межах дослідження розроблено опитувальник експертного оцінювання, структура якого включала шість розділів: п'ять відповідали структурним блокам моделі, а шостий мав підсумковий характер і містив обов'язкове запитання для загальної оцінки дієвості моделі. Аналіз результатів експертного оцінювання засвідчив стабільно високий рівень дієвості авторської моделі за всіма її структурними компонентами. Обчислено інтегральний показник дієвості моделі на основі узагальнених кваліметричних оцінок окремих показників і середніх значень за кожним структурним блоком. Отримане значення інтегрального показника на рівні 0,95 відповідає високому рівню дієвості моделі та підтверджує її цілісність, внутрішню узгодженість і практичну придатність до впровадження у закладах вищої освіти різних типів і підпорядкування.

Проведено визначення вагомостей параметрів і критеріїв моделі за допомогою методу Дельфі. Рангове визначення вагомостей забезпечило усвідомлену ієрархізацію чинників адаптації та підвищило достовірність результатів експертного оцінювання. Домінування мотиваційно-цільового, організаційного та рефлексивного параметрів у поєднанні з достатнім рівнем оцінювання інших складових підтверджує збалансований характер моделі та її готовність до результативного й адаптивного практичного застосування.

На виконання п'ятого завдання сформовано методичні рекомендації щодо використання моделі управління адаптацією іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання у закладах вищої освіти України. Рекомендації розроблено з урахуванням результатів теоретичного аналізу, кваліметричного моделювання та експертного оцінювання; вони структуровані відповідно до блоків моделі та спрямовані на використання адміністрацією закладів вищої освіти, працівниками структурних підрозділів, що працюють з іноземними здобувачами освіти, а також науково-педагогічними і педагогічними працівниками, залученими до організації та супроводу адаптаційних процесів.

Таким чином, завдання розв'язані, мету досягнуто. Узагальнюючи акцентуємо, що наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

Вперше:

– теоретично обґрунтовано й розроблено модель системи управління адаптацією іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання у закладах вищої освіти України, яка забезпечує цілісність, керованість і результативність адаптаційного процесу та проведено її експертне оцінювання. Авторська модель має п'ять блоків: цільовий блок, нормативно-теоретичний блок; змістовно-функціональний блок; технологічний блок, продуктивно-рефлексивний блок. Задля її ефективного використання вперше виділено критерії й показники та створено відповідну кваліметричну (факторно-критеріальну) субмодель; на основі отриманих результатів розроблено методику її використання;

– виділено критерії організації освітнього процесу в закладах вищої освіти України для успішної адаптації до навчання іноземних громадян та осіб без громадянства;

- введено в науковий обіг методик управління адаптацією іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання у закладах вищої освіти України;
- розроблено інструментарій оцінювання стану управління адаптацією іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання у закладах вищої освіти України шляхом створення кваліметричної (факторно-критеріальної) субмоделі в табличному процесорі Excel для поточного відстеження стану адаптації іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання у закладах вищої освіти України та якості надання освітніх послуг закладом вищої освіти.

Уточнено:

- зміст основних понять дослідження та представлено їх в авторській інтерпретації: «адаптація іноземних громадян та осіб без громадянства»; «управління адаптацією іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання у закладах вищої освіти України»; «адаптивне освітнє середовище», «адаптаційний потенціал», «системний підхід в управлінні адаптацією іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання в закладах вищої освіти України», «інтеграція в суспільство іноземних громадян та осіб без громадянства».

Подальшого розвитку набули:

- теорія управління закладом вищої освіти в умовах інтернаціоналізації освітнього простору, з урахуванням як євроінтеграційних процесів так і викликів міжкультурної взаємодії й необхідності забезпечення результативної адаптації іноземних громадян і осіб без громадянства;
- механізми управління адаптаційними процесами у закладах вищої освіти, що передбачають інтеграцію освітньої, соціально-психологічної та культурної підтримки здобувачів освіти іноземного походження;
- процедури відстеження та незалежного оцінювання результативності адаптації іноземних студентів і якості управлінської діяльності закладів вищої освіти у контексті реалізації принципів відкритості, інклюзивності та академічної мобільності.

Крім того, практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в розробленні: методики використання в управлінській практиці моделі управління адаптацією іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання у закладах вищої освіти України; використанні кваліметричної (факторно-критеріальної) субмоделі в табличному процесорі Excel для систематичного відстеження стану адаптації іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання у закладах вищої освіти України та якості надання освітніх послуг закладом вищої освіти; методичних рекомендацій щодо використання моделі управління адаптацією іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання у закладах вищої освіти України.

Матеріали дисертаційного дослідження можуть бути використані у науковій, освітній та управлінській діяльності керівників закладів вищої освіти для удосконалення системи управління адаптаційними процесами. Також, результати дослідження доцільно використовувати у системі післядипломної освіти – під час підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників, управлінців освітньої галузі та фахівців, відповідальних за роботу з іноземними здобувачами освіти.

Матеріали можуть бути використані також у процесі професійної підготовки студентів за освітньо-професійною програмою «Управління навчальним закладом» галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 073 «Менеджмент» для формування у них компетентностей з управління адаптацією здобувачів освіти в умовах міжкультурного освітнього середовища.

Виконане дисертаційне дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми управління адаптацією іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання у закладах вищої освіти України та підтверджує необхідність подальших наукових досліджень, спрямованих на розвиток теоретичних і практичних засад управління адаптаційними процесами іноземних здобувачів освіти.

Щиро дякую за увагу.

КРАВЧЕНКО Г. Ю.: Дякуємо Людмила Миколаївна за Ваш виступ, доповідь закінчено. Переходимо до запитань.

СІДАНІЧ Ірина Леонідівна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, адміністрування, спеціальної освіти та соціальної роботи ННІМП ДЗВО «УМО»: *Чи є модель управління адаптацією іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання у закладах вищої освіти України універсальною для всіх іноземних громадян, з якої би країни вони не приїхали?*

Прошу Вас конкретизувати, чому саме представлені складові ви обрали для моделі управління адаптацією іноземних громадян?

БОБОВА Л. М.: Дякую за запитання.

Що стосується першого запитання: розроблена модель є універсальною за своєю структурою, але гнучкою, за змістом, за змістовим наповненням. Змістовно-функціональний блок моделі передбачає врахування етнонаціональних та релігійних особливостей.

Наприклад, для студентів з країн Сходу, ми робимо більший акцент на соціокультурній адаптації та релігійній інклюзивності. Зазначу, що студентів зі Сходу більше ніж європейських студентів. Ми акцентуємо увагу на академічній мобільності та порівнянні освітніх програм. Тобто модель виступає як каркас, який наповнюється конкретними заходами в залежності від контингенту цих студентів.

Що стосується другого запитання, вибір складових моделі в управлінні адаптацією іноземних громадян та осіб без громадянства, звісно зумовлений комплексним характером самого процесу адаптації, який охоплює академічний, соціокультурний, психологічний та організаційні аспекти. Так от, для структури моделі включено саме ті складові, які найбільш повно відображають специфіку адаптації іноземних здобувачів освіти у закладах вищої освіти України, а саме цільовий, змістовно-функціональний, організаційно-технологічний та результативно-оцінювальний блоки.

Їх добір ґрунтується на аналізі наукових підходів до управління освітніми процесами, теорії адаптації особистості та результатах проведеного педагогічного експерименту. Кожна складова, вона виконує окрему функцію. Наприклад, цільовий блок визначає мету та завдання адаптації. Змістовно-

функціональний блок розкриває напрями та зміст діяльності суб'єктів освітнього процесу. Організаційно-технологічний - забезпечує інструменти та механізми реалізації. Результативно-оцінювальний - дозволяє здійснювати моніторинг та оцінювання рівня адаптації. Таким чином, обрані складові забезпечують цілісність, особливу логічність і практичну спрямованість моделі, що дозволяє ефективно управляти процесом адаптації іноземних студентів у закладах вищої освіти України.

СОРОЧАН Тамара Михайлівна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освіти дорослих та цифрових технологій ННІМП ДЗВО «УМО»: *В одному із підрозділів дисертації охарактеризовано систему підготовки студентів-іноземців у зарубіжних країнах. І там декілька країн англomовні, а також??? Польща, Франція і т. д. Аргументуйте, чому саме такий вибір країн? На підставі якого критерію ви обирали? Систему яких країн ви берете за основу, а які залишилися поза увагою?*

БОБОВА Л. М.: Дякую за запитання.

У проведеному дослідженні аналіз досвіду Польщі представлено меншою мірою порівняно з практиками таких країн, як США, Франція та Велика Британія. Такий підхід зумовлений тим, що у зазначених країнах значно більше уваги приділяється подоланню мовного бар'єру та організації системної мовної підготовки іноземних здобувачів освіти. Натомість у вітчизняній практиці ці аспекти наразі реалізуються менш комплексно.

Крім того, у США, Франції та Великій Британії сформовано більш розвинену інфраструктуру підтримки іноземних студентів, яка охоплює як нормативно-правове забезпечення, так і організацію освітнього та соціокультурного середовища їх перебування. Це зумовлює наявність ширшої емпіричної бази для дослідження, зокрема завдяки значно більшій кількості іноземних здобувачів освіти у цих країнах.

Що стосується Польщі, то на момент проведення дослідження кількість іноземних студентів була відносно меншою, що обмежувало можливості для ґрунтовного порівняльного аналізу. Водночас отримані результати дали змогу виявити низку важливих відмінностей і запозичити ефективні практики.

З огляду на свій власний професійний досвід викладача української мови як іноземної, встановлено, що у вітчизняних закладах вищої освіти недостатньо уваги приділяється формуванню повноцінного мовного середовища для іноземних студентів. Натомість у досліджуваних країнах забезпечується комплексний супровід здобувачів - від нормативно-правового регулювання до організації їх повсякденного життя, що сприяє ефективнішій адаптації та інтеграції в освітній простір.

СОРОЧАН Т. М.: Дякую. Я задоволена і я рекомендувала б ці аргументи зазначити вже в підрозділі, щоб було зрозуміло вибір цих країн. Я абсолютно погоджуюсь з відповіддю. Дякую.

ВОЛОТОВСЬКА Тетяна Павлівна - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, адміністрування, спеціальної освіти та соціальної роботи ННІМП ДЗВО «УМО»: *У технологічному блоці моделі ви приділяєте значну увагу управлінським рішенням. На вашу думку яку роль у реалізації запропонованої вами методики яку роль відіграє викладач закладу вищої освіти, який безпосередньо взаємодіє з іноземними студентами?*

БОБОВА Л. М.: На мою думку, викладач має не ключову, а напевно визначальну роль у цій адаптації. Тобто викладач є ключовим суб'єктом у технологічному блоці нашої моделі. Тому що саме він першим фіксує ознаки дезадаптації. Сюди входить і зниження успішності і комунікативні бар'єри на заняттях.

Тобто, наша методика передбачає не лише управлінські накази, а й методичну підтримку викладачів навчання їх методом роботи в міжкультурній групі, щоб вони могли професійно коригувати адаптаційний процес безпосередньо в аудиторії. Ще хочу додати, що основні функції викладача виходять за межі традиційного викладання і включають фасилітацію навчального процесу, а саме підтримку академічної адаптації, урахування культурних особливостей студентів та створення сприятливого психологічного клімату. Щодо психологічного клімату, це напевно перше чим має володіти викладач. Зважаючи на мою безпосередню роботу зі студентами іноземцями, я додатково отримую освіту зі спеціальності психологія, тому що я теж викладач.

Можливо моїх знань було недостатньо, тому я хочу ще повчитися. Психологічний стан це перше, що має побачити викладач. Тому що, наприклад, студенти цілу ніч сидять в укритті, тому що тривога триває. Який їхній психологічний стан? Першим, хто буде реагувати це викладач, тому що вони йдуть на заняття.

У нашому закладі освіти немає онлайн-навчання. Викладач має підтримати емоційно, психологічно студента. Далі ключова роль викладача - бути медиком. Я б не сказала, що професійним медиком, але першу медичну допомогу до приїзду швидкої допомоги має надати викладач.

Чим я це підтверджую, як викладач? Маю достатню медичну кваліфікацію, тому що закінчила військову кафедру, зараз у час повномасштабного вторгнення пройшла курси тактичної медицини, і це є дуже актуально. Наприклад, сьогодні закінчився Рамадан для мусульман. На занятті студент з Йорданії почувався не добре, був агресивний, стомився, хвилювання, тому я відпустила його додому у супроводі товариша. Але, несподівано у нього відбувся епілептичний приступ. До приїзду швидкої, маючи первинний досвід надання медичної допомоги я змогла припинити напад. Тому я вважаю, що роль викладача тут надключова.

РОЖНОВА Тетяна Євгенівна - кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки, адміністрування, спеціальної освіти та соціальної роботи ННІМП ДЗВО «УМО»: *Все ж таки ви досліджували, тему управління адаптацією іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання в закладах вищої освіти України, слухачів підготовчих відділень чи ви розглядали здобувачів вищої освіти?*

БОБОВА Л. М.: Були залучені як слухачі підготовчого відділення, так і здобувачі освіти, оскільки я безпосередньо працюю з ними вже майже 30 років. Основні дослідження проводилися за місцем моєї роботи, проте вони охоплювали не лише слухачів підготовчого відділення. Серед учасників були також здобувачі освіти - студенти з Азербайджану, Вірменії, Лівії, а також представники інших закладів освіти.

Таким чином, до дослідження були залучені, слухачі підготовчого відділення, що дозволило простежити їх подальшу освітню траєкторію, а саме перехід від статусу слухача до статусу здобувача освіти.

РОЖНОВА Т. Є.: *Ви для експертного оцінювання визначали чотири заклади? Два заклади у вас йшли фахової передвищої і два вищої. Чому саме ви брали все-таки фахову передвищу і вищу освіту?*

БОБОВА Л. М.: Відбір для експертного оцінювання чотирьох закладів освіти, зокрема двох закладів фахової передвищої освіти та двох закладів вищої освіти, зумовлений необхідністю забезпечення репрезентативності дослідження на різних рівнях освітньої системи. Такий підхід дозволив здійснити порівняльний аналіз управлінських практик у різних типах закладів освіти.

Включення до вибірки як закладів фахової передвищої, так і вищої освіти обґрунтовується тим, що, попри відмінності у статусі, контингенті здобувачів та освітніх програмах, управлінські системи в цих закладах мають спільні принципи функціонування. Йдеться, зокрема, про єдність підходів до організації освітнього процесу, управління персоналом, забезпечення якості освіти та адаптації здобувачів.

Таким чином, залучення обох рівнів освіти дало змогу виявити як універсальні, так і специфічні характеристики управління, що підвищує обґрунтованість і практичну значущість отриманих результатів.

РОЖНОВА Т. Є.: *Розділ 2.3, ви обґрунтовуєте методуку використання моделі, але також можливо було запропонувати технологію. Тому в чому, на вашу думку, виявляється перевага методуки на технологію?*

БОБОВА Л. М.: Взагалі це принципове питання. Технологія передбачає жорстоку послідовність кроків та алгоритмів яку важко змінити. А натомість методика, яку ми пропонуємо, є варіативною. Наприклад у разі переходу на дистанційне навчання, ми змінюємо інструментарій у технологічному блоці, використовуємо цифрові платформи, але зберігаємо цільову спрямованість моделі.

КРАВЧЕНКО Ганна Юріївна - доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри педагогіки, адміністрування, спеціальної освіти та соціальної роботи ННІМП ДЗВО «УМО»: *Шановна Людмила Миколаївна, ви у своїй роботі зазначили, що вами уточнено основні поняття дослідження: «адаптації іноземних громадян та осіб без громадянства», «управління адаптацією іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання». Скажіть, будь ласка, багато таких було досліджень, а в чому саме ваше, авторське, уточнення цих дефініцій?*

БОБОВА Л. М.: Дякую за запитання. У попередніх наукових дослідженнях поняття адаптації іноземних громадян та осіб без громадянства, безумовно, розглядалося, однак переважно у психолого-педагогічному або соціокультурному контекстах. Водночас комплексне трактування категорії «управління адаптацією іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання» як цілісного управлінського процесу, на нашу думку, не отримало належного теоретичного обґрунтування. Саме тому в дослідженні було здійснено спробу уточнення та розширення змісту цього поняття з позицій управлінського підходу. Якщо моя попередня відповідь була недостатньо повною, дякую за можливість її конкретизувати.

КРАВЧЕНКО Г. Ю.: *Шановна Людмила Миколаївно, у Вашому дослідженні представлено авторську модель управління системою адаптації іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання. У зв'язку з цим уточніть, будь ласка: за яких організаційно-педагогічних умов зазначена модель є ефективною? Чи може вона бути універсальною для застосування в різних закладах вищої освіти, чи її ефективність залежить від специфіки конкретного закладу?*

БОБОВА Л. М.: Дякую за запитання. Перш за все, ключовою умовою ефективності запропонованої моделі є наявність контингенту іноземних здобувачів освіти, зокрема представників різних регіонів світу (Африки, Азії тощо), що зумовлює її практичну затребуваність. Модель, яка структурно охоплює п'ять взаємопов'язаних блоків, у такому випадку набуває особливої актуальності.

Зі збільшенням кількості іноземних студентів ефективність моделі, на нашу думку, підвищується, оскільки вона має універсальний і гнучкий характер, інтегрує різні компоненти та забезпечує комплексний підхід до організації процесу адаптації.

Водночас можливості її застосування не обмежуються лише роботою з іноземними здобувачами освіти. Модель може бути використана, зокрема, у системі підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників, а також у ширшому соціальному контексті - для підтримки адаптаційних процесів різних категорій осіб, які опиняються в нових соціокультурних умовах, у тому числі громадян України за кордоном.

Отже, цілісність та ефективність моделі забезпечуються узгодженим функціонуванням її структурних складових - цільового, нормативно-теоретичного, змістового та побутово-рефлексивного блоків.

ТИМОШКО Ганна Миколаївна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, адміністрування, спеціальної освіти та соціальної роботи ННІМП ДЗВО «УМО»: *Шановна Людмила Миколаївно, скажіть будь ласка, що спонукало вас до вибору теми дослідження, яку ми сьогодні експертуємо?*

БОБОВА Л. М.: Дякую за запитання. Вибір теми дисертаційного дослідження зумовлений передусім моїм багаторічним професійним досвідом роботи з іноземними здобувачами освіти, який становить майже 30 років. У процесі практичної діяльності я неодноразово стикалася з проблемами їх адаптації до навчання, що потребують системного управлінського підходу.

Водночас аналіз наукових джерел і практики засвідчив відсутність цілісно розробленої моделі управління процесом адаптації іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання. Це й зумовило науковий інтерес до зазначеної проблематики.

Таким чином, обрана тема є результатом узагальнення власного професійного досвіду, а також врахування напрацювань колег і сучасних викликів у сфері вищої освіти.

КРАВЧЕНКО Ганна Юріївна - доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри педагогіки, адміністрування, спеціальної освіти та соціальної роботи ННІМП ДЗВО «УМО»: Шановні колеги, якщо більше

запитань до здобувача немає, дозвольте надати слово науковому керівнику – кандидату педагогічних наук, професору Т. А. Махині.

МАХИНЯ Тетяна Анатоліївна - кандидат педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, адміністрування, спеціальної освіти та соціальної роботи ННІМП ДЗВО «УМО»: Шановні колеги, наукове керівництво дисертаційним дослідженням Людмили Миколаївни я здійснювала на завершальному етапі її підготовки, після поновлення роботи над дисертацією. Водночас навіть за цей період мала можливість переконатися у високому рівні її наукової та професійної зрілості.

Тематика дослідження є беззаперечно актуальною, відповідає сучасним викликам розвитку вищої освіти та потребам організації освітнього процесу для іноземних здобувачів. Важливо підкреслити, що здобувачка має понад 30 років практичного досвіду у відповідній сфері, що суттєво підсилило прикладний характер роботи та забезпечило її глибоку практичну спрямованість.

Людмила Миколаївна продемонструвала високий рівень відповідальності, системності та наполегливості в процесі підготовки дисертації, зокрема під час проведення фахового семінару та доопрацювання наукових результатів. У роботі вдало поєднано практичний досвід із ґрунтовним теоретичним аналізом, що дозволило сформулювати обґрунтовані висновки та пропозиції.

Вважаю, що дисертаційне дослідження виконано на належному науковому рівні, відповідає встановленим вимогам, а його результати мають як теоретичну, так і практичну цінність. У зв'язку з цим прошу підтримати подану роботу та рекомендувати її до подальшого розгляду і захисту.

КРАВЧЕНКО Ганна Юріївна - доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри педагогіки, адміністрування, спеціальної освіти та соціальної роботи ННІМП ДЗВО «УМО»: Шановні колеги, для проведення експертизи дисертаційного дослідження кафедрою були призначені рецензенти. Слово надається доктору педагогічних наук, професору Н.О.Приходькіній.

ПРИХОДЬКІНА Наталія Олексіївна - доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки, адміністрування, спеціальної освіти та соціальної роботи ННІМП ДЗВО «УМО»: Шановні колеги я, з вашого дозволу, я не буду зупинятися на науковій новизні дослідження, ми вже достатньо прослухали і виступ нашої дисертантки, і в питаннях було це розкрито. Тому я зупинюся на актуальності, основних здобутках та плюсах роботи і на власних рекомендаціях. Дякую.

Я додам тільки, що в умовах війни, власне взагалі війна спричинила скорочення контингенту іноземних студентів більш ніж утричі, тобто це було 84 000 до 2022 року, в 2025 році ми маємо 25 000. Тобто, звичайно що ця тема має стратегічне значення для збереження загалом міжнародної привабливості вітчизняної вищої освіти.

Також, актуальність підсилюється євроінтеграційними процесами і необхідністю власне системного підходу до адаптаційного супроводу іноземних здобувачів. Щодо змісту дисертації, то він характеризується послідовністю викладу матеріалу. Поставлені завдання реалізовані теж послідовно, робота має загалом завершений характер.

Позитивним є залучення великої кількості джерел як вітчизняних, так і зарубіжних, а також надання актуального контексту пов'язаного з впливом воєнних дій на систему підготовки іноземних здобувачів. Також, перевагою є використання статистичних даних різного роду, зокрема Українського державного центру міжнародної освіти, посилання на конкретні урядові рішення, які, власне, посилюють доказову базу дисертаційного дослідження.

Серед безумовних здобутків роботи зазначу розроблення п'ятиблокової моделі управління адаптацією, яка інтегрує PSWOT-аналіз, кваліметричний підхід, кейс-менеджмент адаптації, як персоналізовану управлінську технологію. Заслугує на увагу створення кваліметричної субмоделі відстеження стану адаптації, чотирьохетапна методика використання моделі з чітко визначеними принципами інструментаріями, а також заслуговує на увагу аналіз зарубіжного досвіду.

Ну і інтегральний показник дієвості моделі, отриманий за результатами експертного оцінювання становить 0,95, що, власне, свідчить про високу оцінку моделі. Основні положення і результати дисертаційної роботи відображено в низці наукових праць, зокрема чотири у фахових виданнях України, один в іноземному науковому виданні і одна стаття як методичні рекомендації.

Також результати дослідження апробовано на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях впродовж з 2019 року.

Рукопис дисертаційного дослідження пройшов перевірку на дотримання академічної доброчесності та підтверджує її оригінальність.

Позитивно оцінюючи, наукове і практичне значення результатів дослідження, дозвольте висловити деякі зауваження і побажання:

1. В дисертаційному дослідженні спостерігається деяка невизначеність у термінології дослідження. Наприклад, авторка зазначає, що ми майже утотожнюємо поняття адаптація-інтеграція: в тексті йде спочатку інтеграція, потім відбувається адаптація. На мою думку, це дещо суперечить загальноприйнятному розумінню, тобто коли адаптація передуює інтеграції. І це потребує або ж ґрунтовної аргументації, або ж власне коригування в тексті.

2. Авторкою проведено детальний аналіз зарубіжного досвіду. Адаптації іноземних студентів до навчання, проте недостатньо обґрунтовано, чому обрано саме ці чотири країни. І при цьому досвід, що є найбільш релевантним для українського контексту описаний дуже стисло, півтори сторінки.

3. Дисертанткою виділено чотири фактори адаптації: соціокультурний, психологічний, освітньо-організаційний, соціально-побутовий. На нашу думку, бажано більш чітко обґрунтувати критерії вибору саме цих факторів, це б значно посилило цю частину дисертаційного дослідження.

4. Текст містить певні стилістичні і граматичні помилки, тому робота потребує ретельного літературного редагування.

Проте зазначені зауваження мають переважно рекомендаційний і дискусійний характер, і власне не впливають на загальну позитивну оцінку наукового рівня дисертаційної роботи пані Людмили Бобової.

Тому вважаю, що дисертація Бобової Людмили Миколаївни «Управління адаптацією іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання в закладах вищої освіти України», є самостійно виконаною і завершеною науковою працею, що відповідає вимогам наказу МОН України №40, Порядку присудження ступеня

доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої Вченої ради закладу вищої освіти №44, а її авторка Бобова Людмила Миколаївна може бути рекомендованою до захисту в разовій спеціалізованій Вченій раді зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка». Дякую.

АНУФРІЄВА Оксана Леонідівна - кандидат педагогічних наук, доцент, завідувачка відділу аспірантури та докторантури ННІМП ДЗВО «УМО»: Дякую, колеги. Дозвольте мені теж не озвучувати повний текст рецензії, яку я подала на кафедру.

Коротко зупинитись на основних позитивних і дискусійних аспектах. Перш за все, аналіз цієї роботи дозволяє визначити достатньо високий рівень обґрунтованості наукових положень та їхню практичну спрямованість. На що ми звернули найбільшу увагу?

По-перше одна з позитивних сторін, на нашу думку - це системність підходу. Авторка не обмежилася описом труднощів з якими співпрацювала. Вона розробила цілісну п'ятиблокову модель управління, яка охоплює весь цикл перебування іноземців в українському ЗВО від нормативно-правового забезпечення до рефлексії результатів. І це перетворює адаптацію з хаотичного процесу на керовану систему і дозволяє закладу освіти бачити процес адаптації, як замкнений управлінський цикл від повторюваності вивчення нормативної бази до рефлексії результатів.

По-друге, ми відзначаємо, як позитив, використання кваліметричного інструментарію. Вагомою перевагою, на наш погляд, є можливість переведення якісних показників адаптації у кількісні і розробка кваліметричної, факторної, критеріальної субмоделі робить роботу саме прикладною. Це забезпечує об'єктивізацію моніторингу адаптивних процесів та дає можливість виміряти рівень адаптації через конкретні параметри показників. Адміністрація ЗВО при цьому отримує готовий дієвий інструмент для оперативного прийняття управлінських рішень.

Наступне, що хочеться підсилити як позитив, це нормативно-правове обґрунтування. В роботі, на наш погляд, чітко структурована законодавча база від міжнародних угод до внутрішніх наказів ЗВО, що є критично важливим для управління процесами, де задіяні іноземні громадяни. Також підкреслимо і практичну спрямованість.

Робота Людмили Миколаївни має достатньо високий ступінь готовності до впровадження методичних рекомендацій, авторська методика використання моделі вже сьогодні може бути використана в діяльності і міжнародних відділах закладів освіти, і деканатів по роботі з іноземними студентами. І не тільки з іноземними, оскільки це може бути цінним і для підготовки магістрів з різних спеціальностей та і в практиці післядипломної освіти.

Позитивно оцінюючи подану дисертацію, вважаємо, що необхідно висловити ряд дискусійних питань:

1. У роботі доцільно було би приділити більше уваги механізмам адаптації студентів, які навчаються дистанційно, бо питання безпекової ситуації не знімається. І було б непогано цей аспект посилити.

2. Змістовно-функціональний блок виграв би більше від детального опису ролі тьюторства та, скажімо, студентського самоврядування. Це б посилювало роботу.

3. Бажано було б передбачити можливість самооцінювання студентами власного стану адаптації на основі кваліметричної субмоделі.

4. На наше глибоке переконання, варто було б більше висвітлити перспективи використання моделі управління адаптації іноземних громадян і осіб без громадянства до навчання в закладах освіти. Посилення цього аспекту тільки надало би більше уваги.

5. Технічне побажання, зважаючи на цифровізацію, варто передбачити в майбутньому перетворення цієї субмоделі-Excel в повноцінний, скажімо, веб-інтерфейс або мобільний додаток. Тоді, можна було б автоматизувати моніторинг, зробити його цікавим.

Висловлені зауваження носять рекомендаційний характер, не впливають на загальну позитивну оцінку проведеного авторкою дисертаційного дослідження. Робота пройшла перевірку автоматизованої системи StrikePlagiarism, не виявила порушень академічної доброчесності.

За змістом, повнотою, викладення результатів, висновків ми вважаємо роботу Бобової Л.М. завершеним самостійним науковим дослідженням, яке рекомендуємо до захисту з повною відповідністю до вимог постанов Кабінету Міністрів і №44 і №261 зі змінами та доповненнями.

І вважаємо, що її авторка заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки. Дякую колеги.

КРАВЧЕНКО Ганна Юріївна - доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри педагогіки, адміністрування, спеціальної освіти та соціальної роботи ННІМП ДЗВО «УМО»: Дякуємо, шановним рецензентам за надану ґрунтовну оцінку та висловлені побажання. Переходимо до обговорення дисертаційного дослідження Л.М.Бобової.

РОЖНОВА Тетяна Євгенівна - кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки, адміністрування, спеціальної освіти та соціальної роботи ННІМП ДЗВО «УМО»: Коли задавала запитання, то відмітила актуальність даного дослідження, звернула увагу на вивчення стану сьогодні підготовки саме іноземних громадян, щоб була охоплена велика кількість саме закладів вищої освіти.

Щодо побажань та рекомендацій: визначена мета дослідження у Людмили Миколаївни, полягає у теоретичному ґрунтуванні, розробці та експертному оцінюванні дієвості системи управління адаптацією іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання у закладах вищої освіти. У третьому завданні зазначено «розробити модель системи управління адаптацією іноземних громадян та осіб без громадянства», а сьогодні на презентації, ви зазначали, що «модель управління адаптацією». Тому конкретно визначіться, чи у вас модель системи чи у вас йде модель управління адаптацією.

У таблиці 3.2 ви наводите приклади форм інституційної підтримки іноземних здобувачів. Водночас у тексті варто уніфікувати термінологію: використовувати або «здобувачі освіти», або «здобувачі вищої освіти».

Також ви визначаєте окремі структурні підрозділи, зокрема Центр міжнародного співробітництва освіти та підготовки іноземних громадян Університету менеджменту освіти. Проте не зовсім зрозуміло, за який саме період здійснювався аналіз (наприклад, 2021–2022 роки), адже структура та функції підрозділів у цей час змінювалися.

Варто зазначити, що підтримка іноземних здобувачів здійснюється не лише відповідними профільними підрозділами, а й інститутами та іншими структурними одиницями університету. Зокрема, якщо у дослідженні враховано як слухачів, так і здобувачів вищої освіти, доцільно було б додати такі підрозділи, як деканат або навчально-методичні служби, які безпосередньо забезпечують освітній процес.

Крім того, апробація результатів дослідження у вас представлена на належному рівні, проте наведені матеріали охоплюють лише період до 2023 року. З огляду на те, що захист відбувається у 2026 році, доцільно було б оновити цей розділ, доповнивши його участю в конференціях та інших науково-практичних заходах за останні роки.

Разом із тим, враховуючи ваш сьогоднішній виступ і представлені результати, я підтримуватиму вашу роботу та бажаю вам успішного захисту.

СОРОЧАН Тамара Михайлівна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освіти дорослих та цифрових технологій ННІМП ДЗВО «УМО»: Я хочу підтримати всі позитивні відгуки, висловлені щодо цієї роботи, а також підкреслити особистість здобувачки наукового ступеня. Вона продемонструвала високий рівень підготовки під час презентації, і очевидно, що вже сформувалася як науковець.

Зізнаюся, мене дещо здивувала теза про те, що викладач має надавати медичну допомогу. Однак з'ясувалося, що авторка пройшла курси тактичної медицини та навчалася на військовій кафедрі. Це свідчить про ґрунтовний підхід до дослідження та глибоке розуміння проблематики. У цьому контексті не виникає жодних сумнівів щодо обґрунтованості представлених положень.

Робота характеризується науковою новизною, актуальністю, логічністю та доказовістю. Усі необхідні вимоги до наукового дослідження дотримано. Водночас варто відзначити і вагомий внесок наукового керівника - у формулювання проблеми, визначення структури роботи та загальну організацію дослідження.

Разом із тим, хотіла б висловити низку зауважень. Серед них є три, на які, на мою думку, слід звернути особливу увагу, тоді як інші мають рекомендаційний характер, але також потребують доопрацювання.

По-перше, тема роботи починається зі слова «управління», а отже, у дослідженні мають бути чітко визначені всі його складові, зокрема об'єкти та суб'єкти управління. Необхідно конкретизувати, хто саме здійснює управління, чим управляє та хто бере участь у цьому процесі. Більшість запитань, що прозвучали сьогодні, стосувалися саме цього аспекту. Йдеться про адміністрацію закладу, викладачів, керівників структурних підрозділів, органи студентського самоврядування. Доцільно вже у вступі чітко визначити суб'єктів управління, а також об'єкт, яким, очевидно, є відповідна система, описана авторкою.

По-друге, доцільно уточнити, що саме є предметом дослідження: система, модель, чи модель системи. Це питання варто узгодити з науковим керівником.

Водночас слід зауважити, що формулювання предмета дослідження як «зміст, структура та механізми» є некоректним. Поняття «механізми» більш характерне для сфери державного управління і зазвичай пов'язане з нормативно-правовим забезпеченням. У педагогічних дослідженнях воно має обмежене застосування. Крім того, ці складові не відображені ні в завданнях дослідження, ні у висновках, тому їх недоцільно використовувати у визначенні предмета.

По-третє, потребує уточнення основне поняття дослідження. У роботі подано значну кількість термінів, однак не визначено ключове. Саме його слід чітко окреслити та відобразити в науковій новизні, зокрема зазначити, що вперше введено в науковий обіг відповідне поняття. Це може бути, наприклад, «система управління адаптацією іноземних здобувачів освіти» або «модель такої системи». Надалі в тексті варто послідовно оперувати саме цим поняттям, уникаючи дублювання різних варіантів формулювання.

Серед рекомендаційних зауважень зазначу таке. У роботі йдеться про «відсутність системи управління», що є некоректним твердженням, оскільки наявність нормативно-правової бази (документи Верховної Ради, Міністерства освіти і науки України тощо) вже свідчить про існування відповідної системи. Доцільніше говорити про окремі аспекти, які потребують удосконалення або є недостатньо дослідженими.

Також некоректним є формулювання суперечності щодо «збереження науково-педагогічних працівників», оскільки цей аспект не має прямого зв'язку з підготовкою іноземних студентів. Варто переглянути формулювання, наприклад, зосередившись на відповідності підготовки науково-педагогічних працівників сучасним вимогам.

Рекомендується звернути увагу на стилістику формулювання завдань дослідження, зокрема на дієслова, які використовуються на їх початку.

У переліку науковців доцільно розмежувати вітчизняних та іноземних дослідників, а також коротко окреслити їхній внесок у розроблення проблеми. Бажано також зазначити, які саме ідеї чи положення були використані авторкою у власному дослідженні.

Щодо ілюстративного матеріалу: подані рисунки потребують належного оформлення, зокрема наскрізної нумерації та чітких підписів. Крім того, окремі схеми, наприклад функції управління, є класичними (зокрема за Анрі Файолем) і не можуть позиціонуватися як авторські розробки. У таких випадках слід коректно зазначати джерело або вказувати, що це узагальнення на основі наукових праць.

Також варто врахувати відмінності між управлінням у коледжі та університеті. Твердження про універсальність моделі для всіх типів закладів освіти є дещо узагальненим і потребує уточнення.

Окремо слід звернути увагу на використання SWOT- та PEST-аналізу. У роботі наведено їх теоретичне призначення, проте відсутні результати власного аналізу. З огляду на це доцільно або представити конкретні результати застосування цих методів, або вилучити їх із тексту, якщо вони не були використані в дослідженні.

Загалом, висловлені зауваження не знижують наукової цінності роботи, а мають рекомендаційний характер. Враховуючи представлений виступ і

результати дослідження, я підтримую цю роботу та бажаю здобувачці успішного захисту.

СІДАНІЧ Ірина Леонідівна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, адміністрування, спеціальної освіти та соціальної роботи ННІМП ДЗВО «УМО»: Дякую всім хто сьогодні так детально підійшов до аналізу цієї непростой роботи і у нас заявлено семінар. Це означає, що не тільки слухаємо аспірантку, але й самі навчаємось багато чому.

Щодо доповнень. Я читала роботу і передбачала її як перспективу на докторське дослідження. Дійсно є такі параграфи і така термінологія широка яка дозволяє говорити про дуже обширне поле досліджень. Тому, для цього рівня дослідження я б побажала звзвити, конкретизувати, систематизувати, структурувати.

Тобто все, що ви хотіли як краще представити, зробити в майбутньому докторському дослідженні. І зараз дійсно науковий апарат відшліфувати, все конкретизувати і легше буде вам потім з опонентами спілкуватися і з тими хто буде читати роботу.

У цілому я підтримую, це серйозна праця, це величезна праця, це досвід не просто роботи пані Людмили багаторічний, а це дійсно така горизонталь і така вертикаль яку не кожен би зміг подолати.

Тому, я буду голосувати за підтримку, я бажаю вам не зупинитися на сьогоднішньому дні. Дякую вам, пані Людмила, і дякую вам, науковий керівник Тетяна Анатоліївна, за приклад непростого шляху, який ви завжди вибираєте зі своїми здобувачами.

ВОЛОТОВСЬКА Тетяна Павлівна - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, адміністрування, спеціальної освіти та соціальної роботи ННІМП ДЗВО «УМО»: Шановна Людмила Миколаївна, загалом дисертація виглядає як змістовне і актуальне дослідження.

На перетині освітнього менеджменту і адаптації іноземних студентів та сучасних викликів для української вищої освіти. І сильна сторона роботи в тому, що ви не зупиняєтесь на теорії. Пропонуєте, власне, модель управління адаптацією, методика її використання також. Тобто показуєте практичну придатність ваших напрацювань.

І от, щодо переваг - те, що ми вже озвучували, тема дійсно актуальна, адже проблема адаптації іноземних громадян до навчання в Україні саме на даний момент в період дії воєнного стану справді важлива. Ви у своєму дослідженні показуєте, де можна застосувати результати в управлінській практиці закладу вищої освіти, післядипломній освіти, підготовці менеджерів освіти. Це теж великий плюс.

Вами не просто описано ідеї, а запропоновано саме інструменти моніторингу. Робота враховує зарубіжний досвід, і ви переносите корисні практики зарубіжного досвіду у вітчизняний контекст.

Прощу звернути увагу на рекомендації. Як говорили колеги, це - дійсно ваше рішення із науковим керівником.

У тексті залишалися незаповнені місця. І є розбіжність у датах. На титулі української анотації у вас 2026 рік, в англomовному варіанті - 2025 рік. Трапляються такі, скажімо, технічні огріхи і незавершені посилання. Наприклад, в тексті є порожні квадратні дужки. Також, поряд із нормативними джерелами у

літературі у вас подаються бібліографія CNN, BBC, Вікіпедія. У даному випадку треба було, на мою думку, розмежувати нормативну частину від соціальної.

Тема у вас заявлена про заклади вищої освіти. Але в базі експертного оцінювання у вас є не лише заклади вищої освіти, а також і заклади фахової передвищої освіти, а це, на мою думку, трохи розмиває відповідність між темою і вибіркою. І експертна перевірка виглядає швидше такою внутрішньою, ніж зовнішньою. Тобто більше показати доволі і доказовості ваших скажімо, результатів.

Робота має хороший науково-практичний потенціал. Тема сильна і структура продумана, моделі і методики виглядають корисними для реальної освітньої практики.

Але перед поданням на захист рекомендую допрацювати редакційно, підсилити методологічно, врахувати всі рекомендації, які вам надають сьогодні учасники фахового семінару.

Загалом роботу підтримую і також буду голосувати «за». Дякую.

ТИМОШКО Ганна Миколаївна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, адміністрування, спеціальної освіти та соціальної роботи ННІМП ДЗВО «УМО»: Ви знаєте, проблема дійсно дуже цікава і вона буде цікавою, більш цікавою ще й у повоєнний період. Але, настільки вона об'ємна, настільки ємка, що тут дійсно треба подивитись, може в деякій мірі перед захистом, ще і переглянуть.

Стосовно ключових понять, а ключове поняття основне, там, адаптація іноземних громадян та осіб без громадянства, я хочу сказати, що це ключове поняття. Але приділено йому дуже багато уваги і в усіх розділах мова йде про це, і посилання йдуть про це. І я хочу сказати, що ваше трактування це авторське. Воно теж небезслідно пройшло, воно виболіло вам, я бачу.

На що б я звернула увагу, що робота актуальна, що робота сьогодні потрібна в цьому немає сумнівів, абсолютно немає сумнівів. Я б хотіла звернути увагу на таких декілька порад тому що після того, як мої колеги вже виступили і багато дуже побажань, зауважень сказали, деякі переплітаються, я не буду повторюватися.

Але на мою думку робота достатньо логічно вибудована, якби в даному випадку ви подивилися уважно на складники або на складові наукового апарату. Ви знаєте, у меті ви пишете, що полягає мета дослідження в теоретичному обґрунтуванні, розробці та експертному оцінюванні, дієвості системи управління адаптацією громадян та осіб без громадянства до навчання в закладах вищої освіти.

І далі йдуть завдання. А в завданнях наприклад, у другому, уточнити зміст, сутність базових понять і визначити критерії та показники і так далі. А в третьому розробити модель. А, модель називається система управління адаптацією. Їх треба повторювати тоді якщо у меті повинна бути система. І тут система.

І у четвертому здійснити експертне оцінювання авторської моделі, теж треба її називати, яка вона і так далі. Тому що тут, наскільки я зрозуміла, то авторська модель одна, і субмодель ваша авторська теж. Але розробити модель системи управління адаптацією іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання у вищій школі України та описати методику її використання, це дуже відповідальне завдання, однозначно.

У цьому фрагменті доцільно дещо спростити виклад. Можливо, варто було б частково оптимізувати й відповідні кваліметричні складники.

Зверну увагу на формулювання завдань дослідження. Зокрема, у четвертому завданні зазначено: «здійснити експертне оцінювання авторської моделі», тоді як у третьому завданні йдеться про «розроблення моделі системи», а в меті дослідження - про систему.

Таким чином, у роботі паралельно використовуються різні поняття: «система», «модель системи» та «авторська модель». Це створює певну термінологічну неузгодженість. Важливо, щоб ці поняття проходили через усе дослідження як наскрізні, залишалися послідовними та не змінювалися. Адже має бути чітко зрозуміло, що саме є об'єктом дослідження.

На мою думку, ці формулювання можна скоригувати - це цілком реально зробити без суттєвих змін змісту роботи.

Окремо хочу зазначити, що складники моделі подані дещо ускладнено: вони мають подвійний характер і є досить змістовно насиченими, що ускладнює їх сприйняття. Особисто мені було непросто їх аналізувати. Можливо, варто спростити або чіткіше структурувати ці елементи.

Щодо об'єкта і предмета дослідження: об'єкт сформульовано зрозуміло - «управління адаптацією іноземних громадян». Натомість предмет визначено як «зміст, структура та механізми управління», що, на мою думку, потребує уточнення та узгодження із загальною логікою дослідження.

Щодо «механізмів управління» - Тамара Михайлівна вже висловила з цього приводу, і її аргументація є цілком переконливою. Водночас, якщо предмет дослідження визначено як «зміст, структура та управління», то саме поняття управління має послідовно проходити через увесь науковий апарат і всю роботу загалом.

Звертає на себе увагу і структура другого розділу: він присвячений моделюванню процесів управління адаптацією іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання у закладі вищої освіти. Проте лише в третьому підпункті йдеться безпосередньо про моделювання системи. У цьому контексті виникає певна неузгодженість між поняттями «система» і «модель».

Саме тому варто дуже уважно переглянути ці аспекти. Це не потребує значних зусиль чи часу, однак дозволить забезпечити чітку відповідність між науковим апаратом дослідження, змістом роботи та сформульованими висновками.

Що стосується загальної оцінки, то робота, безумовно, має право на захист - у цьому немає жодних сумнівів. Видно, що авторка виконала значний обсяг роботи, доклала суттєвих інтелектуальних і дослідницьких зусиль. Дослідження є інноваційним і заслуговує на підтримку.

Водночас важливо врахувати всі висловлені зауваження та рекомендації. Людмило Миколаївно, прошу вас звернути на них увагу: варто дещо відкоригувати стилістику, упорядкувати термінологію та уникнути варіативності у вживанні ключових понять. Це суттєво покращить якість роботи.

На засіданні кафедри я, безумовно, підтримуватиму вашу роботу. Бажаю вам успіху, врахувати всі рекомендації разом із науковим керівником і впевнено представити дослідження на захисті. Дякую за увагу.

КРАВЧЕНКО Ганна Юріївна - доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри педагогіки, адміністрування, спеціальної освіти та соціальної роботи ННІМП ДЗВО «УМО»: Людмило Миколаївно, сьогодні ви продемонстрували себе як досвідчений фахівець у своїй галузі. Ми завжди намагаємося обирати для здобувачів третього рівня освіти - аспірантів - такі теми наукових досліджень, які є актуальними та справді цікавими. І коли тема знаходить відгук у дослідника, коли людина нею захоплена й мотивована, тоді дослідження стає більш глибоким, змістовним і результативним. Це, безумовно, відчувається і у вашій роботі.

Що стосується актуальності, вона не викликає сумнівів. Працюючи з іноземними студентами та аспірантами, я також переконалася, що важливими умовами є не лише сам контингент здобувачів, а й рівень володіння мовою навчання. Ви сьогодні також на цьому наголошували. Повністю з вами погоджуюся. Наприклад, у моїй практиці були китайські аспіранти, які на момент приїзду не володіли ані українською, ані достатньою мірою англійською мовою. Водночас ефективно спілкування з викладачами та науковими керівниками є необхідною умовою навчання, тому протягом 2–3 місяців вони інтенсивно вивчали українську мову для налагодження комунікації.

У вашому дослідженні визначено відповідні умови ефективності. Зокрема, у рисунку 2.6 представлено умови успішної реалізації методики використання авторської моделі. Це важливий і цінний результат. Разом із тим, рекомендую більш чітко та структуровано подати методику дослідження, як це частково було продемонстровано сьогодні під час виступу.

Також варто ще раз уважно переглянути об'єкт, предмет і завдання дослідження. Можливо, немає потреби у великій кількості понять - доцільніше обрати одне або два ключові, ґрунтовно їх обґрунтувати та послідовно простежити в усьому змісті роботи.

Окремо хочу звернути увагу на використання кваліметричних моделей. Багато з нас у своїй науковій діяльності їх застосовують. Зокрема, у моєму дослідженні, виконаному під керівництвом Галини Василівни Єльнікової, також широко використовувався кваліметричний підхід для оцінювання професійної компетентності викладачів, студентів і управлінських кадрів у системі післядипломної педагогічної освіти.

У зв'язку з цим вам варто чітко визначитися: чи йдеться у вашому дослідженні про систему управління в закладі вищої освіти, чи, можливо, про інші освітні рівні або підсистеми. Я підтримую зауваження колег щодо того, що управлінські процеси в різних закладах освіти відрізняються, навіть у межах системи вищої освіти. Тому ці аспекти потребують більш уважного опрацювання.

Зверну також увагу на результати експерименту. Ви визначаєте інтегральний показник ефективності на рівні 0,95, тоді як мінімальні значення окремих показників становлять 0,82. Враховуючи, що 0,82 вже відповідає високому рівню, виникає питання щодо узгодженості оцінювання. Зокрема, варто додатково проаналізувати результати експертних оцінок, коефіцієнти узгодженості та кореляції. Можливо, ці розрахунки потребують уточнення.

Загалом робота є ґрунтовною, системною і досить складною. У процесі написання наукового дослідження, особливо дисертації, завжди виникає бажання

охопити якомога більше аспектів проблеми. Однак важливо, щоб дослідження мало чітку логіку й єдину наскрізну лінію - від мети до результату.

Я підтримуватиму вашу роботу. Переконана, що у вас ще буде можливість доопрацювати окремі положення перед поданням на рецензування та опонування. Обов'язково порадьтеся з науковим керівником і врахуйте висловлені рекомендації.

Загалом робота є змістовною, містить вагомі результати та практичні рекомендації, які можуть бути використані в освітній діяльності. Бажаю вам успіху!

Шановні колеги будь ласка, якщо ми з вами вже визначилися певними моментами, що зміст дисертаційної роботи Бобової Людмили Миколаївни відповідає предметній області спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки. І дисертаційне дослідження Бобової Людмили Миколаївни може бути рекомендовано до захисту у разовій спеціалізованій Вченій раді з урахуванням та опрацюванням зазначених рекомендацій.

Прошу проголосувати щодо рекомендацій до захисту дисертації Бобової Людмили Миколаївни.

За – 8, проти – немає, утримався – немає.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Людмили Миколаївни БОБОВОЇ на тему: «Управління адаптацією іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання в закладах вищої освіти України», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 01 –Освіта/Педагогіка за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки

Обґрунтування вибору теми дослідження. В умовах глобалізації, інтернаціоналізації вищої освіти та прагнення України до зміцнення міжнародного авторитету, залучення іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання у вітчизняних закладах вищої освіти є важливим стратегічним завданням держави. Активізація академічної мобільності, зростання кількості іноземних здобувачів освіти та інтеграція України до європейського освітнього простору зумовлюють необхідність створення ефективних механізмів їх включення в освітнє середовище.

Процес інтеграції іноземних здобувачів у новий соціокультурний та освітній простір є складним і багатовимірним, що потребує системного управління. Успішна адаптація іноземних студентів безпосередньо впливає на якість їхнього навчання, рівень академічної успішності, психологічний комфорт, а також на формування позитивного іміджу української освіти на міжнародному рівні. Особливої актуальності ця проблема набуває в умовах трансформацій освітньої системи, цифровізації освітнього процесу, сучасних суспільних викликів та воєнного стану.

Актуальність теми дослідження зумовлена наявністю низки суперечностей між:

- зростанням кількості іноземних студентів та недостатнім рівнем їх адаптації до освітнього процесу;
- зростаючими вимогами до якості надання освітніх послуг іноземцям і недостатньою розробленістю механізмів управління їхньою адаптацією;
- потребою у створенні цілісного адаптивного освітнього середовища та фрагментарним використанням управлінських інструментів для його забезпечення;
- необхідністю системного та комплексного супроводу іноземних здобувачів освіти і відсутністю науково обґрунтованих моделей управління цим процесом;
- потребою інтеграції іноземних здобувачів у соціокультурне середовище та недостатньою увагою до цього аспекту в управлінській практиці закладів вищої освіти.

Наявність зазначених суперечностей, а також недостатній рівень теоретичного обґрунтування та практичного забезпечення управління адаптацією іноземних здобувачів освіти зумовили вибір теми дисертаційного дослідження та визначили його актуальність.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дослідження виконано згідно з тематикою науково-дослідної роботи кафедри менеджменту освіти та права Центрального інституту післядипломної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України «Трансформація професійного розвитку педагогічних і науково-педагогічних працівників в умовах відкритого університету післядипломної освіти», реєстраційний номер УкрІНТЕІ 0120U104637, дата реєстрації 30.10.2020 р.

Тему дослідження затверджено на засіданні Вченої ради ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (протокол № 7 від 19.12.2019) та на засіданні Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології НАПН України (протокол № 4 від 28.09.2021).

Мета дослідження – полягає у теоретичному обґрунтуванні, розробленні та експертному оцінюванні дієвості моделі управління адаптацією іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання у закладах вищої освіти України.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати стан управління адаптацією іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання у закладах вищої освіти України на основі дослідження особливостей української та зарубіжної систем підготовки іноземних фахівців.

2. Сформулювати сутність базових понять та визначити критерії і показники результативної адаптації іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання у закладах вищої освіти України.

3. Розробити модель управління адаптацією іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання у закладах вищої освіти України та обґрунтувати методику її використання.

4. Здійснити експертне оцінювання дієвості авторської моделі управління адаптацією іноземних громадян та осіб без громадянства на основі узагальнення експертних оцінок, а також розробити й застосувати кваліметричну (факторно-критеріальну) субмодель для визначення, ранжування та кількісного

обґрунтування вагомості її структурних параметрів і факторів та виявлення диференційованих управлінських пріоритетів у процесі адаптації іноземних громадян та осіб без громадянства.

5. Розробити методичні рекомендації щодо використання моделі управління адаптацією іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання у закладах вищої освіти України.

Об'єкт дослідження – управління адаптацією іноземних громадян та осіб без громадянства у закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – модель управління адаптацією іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання у закладах вищої освіти України та методика її використання.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та розв'язання визначених завдань застосовано комплекс взаємопов'язаних загальнонаукових методів:

– *теоретичних*: аналіз і синтез наукової, навчально-методичної літератури та нормативно-правових документів з метою розкриття сутності процесу управління адаптацією іноземних громадян і осіб без громадянства у закладах вищої освіти, уточнення сутності базових понять і визначення критеріїв (показників) результативної адаптації іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання у закладах вищої освіти України;

емпіричних: анкетування (опитування) та експертне оцінювання, спрямовані на перевірку дієвості моделі управління адаптацією іноземних громадян та осіб без громадянства у закладах вищої освіти та методики її використання в практиці; статистичні методи для узагальнення отриманих даних, їх кількісного аналізу, інтерпретації результатів дослідження та створення методичних рекомендацій.

Наукова новизна й теоретичне значення дисертаційного дослідження Л. М. Бобової полягає в тому, що:

– теоретично обґрунтовано й розроблено модель управління адаптацією іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання у закладах вищої освіти України, яка забезпечує цілісність, керованість і результативність адаптаційного процесу, та здійснено її експертне оцінювання; модель структуровано за п'ятьма взаємопов'язаними блоками: цільовим, нормативно-теоретичним, змістовно-функціональним, технологічним та продуктивно-рефлексивним;

– визначено критерії та показники результативної адаптації іноземних громадян та осіб без громадянства й на цій основі розроблено кваліметричну (факторно-критеріальну) субмодель, що забезпечує визначення, ранжування та кількісне обґрунтування вагомості її структурних параметрів і факторів та виявлення управлінських пріоритетів у процесі адаптації;

– обґрунтовано методику використання моделі управління адаптацією, яка забезпечує її практичну реалізацію в діяльності закладів вищої освіти.

Уточнено:

– зміст та подано авторську інтерпретацію основних понять дослідження, зокрема: «адаптація іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання у закладах вищої освіти» – як цілеспрямований, багаторівневий процес

пристосування особистості до академічних, соціальних, культурних, мовних та організаційних умов освітнього середовища з орієнтацією на досягнення освітніх результатів; «управління адаптацією іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання у закладах вищої освіти України» – як цілеспрямований вплив на фактори та умови, що визначають перебіг і результативність адаптаційного процесу; «адаптаційний потенціал» – як інтегральну характеристику особистості, що визначає її здатність до саморегуляції, подолання труднощів та ефективної взаємодії з новим середовищем; «соціокультурна інтеграція» – як процес поступового входження особистості в культурний, мовний і соціальний простір із збереженням власної ідентичності та формуванням здатності до повноцінної взаємодії; «системний підхід в управлінні адаптацією іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання у закладах вищої освіти України» – як цілісну організацію адаптаційного процесу на основі узгодженої взаємодії освітніх компонентів з урахуванням академічних, соціокультурних і психологічних потреб іноземних здобувачів освіти.

Подальшого розвитку набули:

– теоретичні підходи до управління адаптацією іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання у закладах вищої освіти України з урахуванням сучасних вимог до якості освітнього процесу та міжкультурної взаємодії;

– підходи до управління адаптаційними процесами у закладах вищої освіти, що передбачають інтеграцію освітньої, соціально-психологічної та культурної підтримки іноземних здобувачів освіти;

– процедури відстеження та експертного оцінювання результативності адаптації іноземних громадян та осіб без громадянства та ефективності управлінської діяльності закладів вищої освіти.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в розробленні: методики використання моделі управління адаптацією іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання у закладах вищої освіти України в управлінській практиці; кваліметричної (факторно-критеріальної) субмоделі, реалізованої в табличному процесорі Excel, для визначення, ранжування та кількісного обґрунтування вагомості її структурних параметрів і факторів та виявлення управлінських пріоритетів у процесі адаптації; методичних рекомендацій щодо використання зазначеної моделі в діяльності закладів вищої освіти.

Матеріали дисертаційного дослідження можуть бути використані у науковій, освітній та управлінській діяльності керівників закладів вищої освіти для удосконалення управління адаптаційними процесами. Крім того, результати дослідження доцільно використовувати у системі післядипломної освіти під час підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників, управлінців освітньої галузі та фахівців, відповідальних за роботу з іноземними здобувачами освіти. Матеріали дослідження також можуть бути використані у процесі професійної підготовки студентів за освітньо-професійною програмою «Управління навчальним закладом» галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 073 «Менеджмент» для формування

компетентностей з управління адаптацією здобувачів освіти в умовах міжкультурного освітнього середовища.

Особистий внесок здобувача. У публікації [1] особистий внесок здобувача полягає в аналізі особливостей соціокультурної адаптації іноземних студентів та обґрунтуванні підходів до управління цим процесом у закладах вищої освіти.

Основні положення висновки та результати наукового дослідження розглядалися впродовж 2019–2023 рр. обговорювалися на засіданнях кафедри менеджменту освіти та права Центрального інституту післядипломної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти».

Дотримання академічної доброчесності. Дисертація та опубліковані праці виконані з повним дотриманням принципів академічної доброчесності та норм наукової етики. Використання ідей, даних та текстів інших авторів супроводжується коректними посиланнями на джерела. Робота пройшла перевірку на наявність ознак плагіату [за даними системи StrikePlagiarism згідно з довідкою установи, ІД 333431431 16.03.2026]. Ознак плагіату, фабрикації чи фальсифікації не виявлено, а всі джерела належним чином цитовані, що підтверджує самостійність і наукову достовірність виконаного дослідження.

Апробація результатів дослідження. Основні результати наукового дослідження були висвітлені на міжнародних науково-практичних конференціях:

міжнародних науково-практичних конференціях: форумі управлінської діяльності «Парадигмальна модель керівника закладу освіти в контексті євроінтеграційних процесів» (м. Тернопіль, 2019 р.), науково-практичній інтернет-конференції «Шляхи удосконалення професійних компетентностей фахівців в умовах сьогодення» (м. Київ, 2020 р.), науковому форумі «Адаптивні процеси в освіті» (м. Харків, 2021 р.), науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Наука і молодь – 2022: пріоритетні напрями глобалізаційних змін» (м. Київ, 2022 р.), науково-практичній конференції «Особистісно-професійний розвиток здобувачів вищої освіти в постнеокласичній парадигмі» (м. Чернівці, 2022 р.), літній науковій онлайн-школі «Адаптивні процеси в освіті» (м. Харків, 2022 р.), науково-практична інтернет-конференція «Освітній менеджмент: успішні практики й виклики в контексті розбудови НУШ» (м. Полтава, 2023 р.).

всеукраїнських заходах: науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Наука і молодь – 2019: пріоритетні напрями глобалізаційних змін», (м. Київ, 2019 р.), науково-практичному тренінгу «Педагогіка партнерства засобами ІКТ» (м. Київ, 2019 р.), круглому столі «Розвиток інноваційного потенціалу педагогічних працівників та його реалізація в проектній діяльності» (м. Полтава, 2019 р.), науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Наука і молодь – 2020: пріоритетні напрями глобалізаційних змін» (м. Київ, 2020 р.), науково-практичній інтернет-конференції «Менеджмент розвитку сучасного закладу освіти в умовах інформаційного освітнього простору» (м. Полтава, 2020 р.), міжгалузєва літня наукова online-школа з міжнародною участю «Адаптивне управління в освіті: цифрові виклики» (м. Харків, 2020 р.), наукова онлайн-конференція «Практика навчання. Методологія сучасного вчителя» (м. Київ, 2020 р.), наукова онлайн-

конференція «Освіта 2020–2021: нові виклики – нові рішення» (м. Київ, 2020 р.), літній науковій школі «Адаптивні процеси в освіті» (м. Харків, 2021 р.), школі молодого науковця «Від фундаментальних досліджень до прикладних застосувань в освітній та управлінській діяльності» (м. Херсон, 2021 р.), науково-практичній онлайн-конференції з міжнародною участю «Мережа шкіл новаторства України: розвиток професійної компетентності керівних, науково-педагогічних і педагогічних працівників у контексті реалізації післядипломної освіти» (м.м. Полтава-Київ, 2021 р.), інтернет-конференції «Освіта наукового спрямування: досвід, проблеми, перспективи» (м. Полтава, 2021 р.), науково-практичній конференції «Формування та впровадження інноваційних педагогічних технологій» м. Чернігів, 03-04 вересня 2021 р.); онлайн-конференції з міжнародною участю «Гуманістичні ідеї Григорія Сковороди як джерело розвитку наукового потенціалу педагогічного працівника у системі неперервної освіти» (м. Полтава, 2022 р.).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 8 публікацій, а саме: 4 наукові статті – у фахових виданнях України, 4 публікації у збірниках тез, матеріалах конференцій:

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, які відображають основні наукові результати дисертації

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації:

1. Оліфіра, Л., Бобова, Л. (2020). Особливості соціокультурної адаптації іноземних студентів. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Педагогіка*, 10(19). [https://doi.org/10.33296/2707-0255-10\(19\)-19](https://doi.org/10.33296/2707-0255-10(19)-19)

2. Бобова Л. М. Особливості адаптації іноземних громадян та осіб без громадянства у навчальних закладах великої Британії та США. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/66-1-30>. – Актуальні питання гуманітарних наук. Вип. 66, том 1, 2023. -С.192-198.

3. Бобова, Л. (2024). Характеристика моделі управління адаптацією іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання у закладах вищої освіти України. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Педагогіка*, 19(37). [https://doi.org/10.33296/2707-0255-19\(37\)-18](https://doi.org/10.33296/2707-0255-19(37)-18)

4. Бобова, Л. (2025). Організація експертного оцінювання дієвості моделі управління адаптацією іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання у закладах вищої освіти України. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Педагогіка*, 20(39). [https://doi.org/10.33296/2707-0255-20\(39\)-16](https://doi.org/10.33296/2707-0255-20(39)-16)

Праці, які додатково відображають апробацію матеріалів дослідження:

5. Бобова Л. М. Сучасні світові тенденції вищої освіти на прикладі вишів США. 2020. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://umo.edu.ua/materiali-konferencij-nimp>

6. Бобова Л. М. Терміни та специфіка адаптації іноземних студентів в Україні. : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. «Формування та впровадження інноваційних педагогічних технологій» м. Чернігів, 03-04 вересня 2021 р.

7. Бобова Л. М. Формування та впровадження інноваційних педагогічних технологій: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти і молодих учених, м. Київ, 17 трав. 2022 р. Київ : Навчально-науковий інститут

менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти», 2022. С. 430–434. URL: <http://umo.edu.ua/materiali-konferencij-nimp>

8. Бобова Людмила, Оліфіра Лариса / Lyudmila Bobova, Larisa Olifira Особливості адаптації іноземних громадян та осіб без громадянства у вишах Великої Британії та США. Збірник матеріалів «Професійний розвиток в умовах цифровізації суспільства: сучасні тренди: матеріали III науково-практичної конференції / наук. ред. О.М. Спирін, О.А. Остряньська. Київ – Житомир : НАПН України ДЗВО «Університет менеджменту освіти», ЖДУ ім. І. Франка 2022. С.283-266.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел із 236 найменувань (із них 47 – іноземною мовою). Загальний обсяг дисертації – 263 сторінок, з них 15 сторінок – анотації, – 248 сторінок основного тексту. Робота містить 12 додатків, 9 таблиць, 20 рисунків.

Характеристика особистості здобувача. Бобова Людмила Миколаївна впродовж навчання в аспірантурі зарекомендувала себе як відповідальний, цілеспрямований та наполегливий дослідник, здатний до системного аналізу складних педагогічних явищ. Вона успішно опанувала як теоретичні знання, так і практичні навички, необхідні для проведення науково-педагогічного дослідження на високому рівні. Здобувачка володіє сучасними методами дослідження, демонструє високий рівень наукової культури, самостійність у роботі та здатність до генерації нових ідей, що підкреслює її професійну компетентність та потенціал для подальшої наукової діяльності.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація виконана фаховою українською мовою, текстове подання матеріалу відповідає стилю науково-дослідної літератури.

Загальний висновок щодо відповідності дисертації нормативним положенням. Зміст дисертації відповідає галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

Результати голосування щодо рекомендації до захисту дисертації Людмили Миколаївни Бобової.

«За» – 8

«Проти» – немає

«Утримались» – немає

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Людмили Миколаївни БОБОВОЇ на тему: *«Управління адаптацією іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання у закладах вищої освіти України».*

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Людмили Миколаївни БОБОВОЇ відповідає спеціальності 011 – Освітні, педагогічні науки та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, пп. 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами).

3. Рекомендувати дисертацію БОБОВОЇ Людмили Миколаївни на тему: «Управління адаптацією іноземних громадян та осіб без громадянства до навчання у закладах вищої освіти України», до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді з галузі 01 – «Освіта/Педагогіка» за спеціальністю 011 – Освітні педагогічні науки». За урахуванням та опрацюванням зазначених вище рекомендацій.

Головуюча засідання:

доктор педагогічних наук,
професор, завідувачка кафедри
педагогіки, адміністрування,
спеціальної освіти та
соціальної роботи ДЗВО «УМО»

Ганна КРАВЧЕНКО

Секретар засідання:
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки,
адміністрування, спеціальної
освіти та соціальної роботи
ДЗВО «УМО»

Тетяна ВОЛОТОВСЬКА

